

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 12 Aralık 2018

Küresel Isınma Tehdidi

Küresel ısınma ve iklim değişikliği tehditlerine karşı uluslararası düzeyde en önemli birlikteliklerden birisi olan *Taraflar Toplantısı* 24. kez Katoviçe’de toplandı. İlk haftanın sonunda dünya çevre hareketi, Uluslararası Enerji Ajansı’nın yeni öngörülerıyla sarsıldı: Küresel karbon emisyonları yıllık artış hızı 2017’deki yüzde 1.7’lik toplam artıştan sonra daha da hızlanmış ve 2018’de yüzde 2.7’ye sıçramıştı. Oysa 2014-2016 arası küresel emisyonlar toplamı neredeyse sabit düzeyde kalmış; bu da 2015 Paris Toplantısında verilen “sözlerin” yerine getirilmekte olduğu ve küresel ısınmanın durdurulabileceği güveni yaratmıştı.

Yeni yayınlanan veriler bu umutların, küresel kapitalizmin gerçekleriyle bağdaşmadığını vurgular nitelikte.

***

Sanayi devriminden bu yana fosil yakıtların yakılması sonucu insan eliyle gerçekleşen karbon dioksit (CO₂) ve diğer sera gazı atıklarının atmosferde yoğunlaşması gezegenimizin sıcaklığında ortalama 1 derece artışa neden olduğunu; önlem alınmaz ise de yüzyılın sonuna kadar bu artışın ivmelenecek süreceğini ve gezegenimizin iklim deseninin kalıcı olarak değişime uğrayacağını bilimsel olarak kanıtlandığını biliyoruz.

Çevre bilimcileri, söz konusu tehdidi önleyebilmek için yüzyılın sonuna değin gezegenimizin yüzey sıcaklığındaki artışın en fazla 1,5-2 °C derece ile sınırlandırılması gerektiği uyarılarını dile getirmekte. Bunun için ise sanayi devrimi öncesinde, 280 ppm (*parts per million*: her bir milyon molekül içinde CO₂ eşdeğer molekülü) düzeyinde olduğu tahmin edilen atmosferdeki CO₂ düzeyinin, maksimum 450 ppm düzeyinin altında tutulması gerektiği biliniyor.

Dolayısıyla gezegenimizin sıcaklığını bu düzeyde tutabilmek için bundan böyle CO₂ ve diğer sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması gerekiyor. Bilim insanları söz konusu sınırı *karbon bütçesi* diye tanımlıyorlar. Hesaplamalara göre 2 °C derece ile tutarlı *karbon bütçesi* 2.9 trilyon ton karbon dioksit olarak belirlenmiş. Sanayi devriminden bu yana söz konusu karbon bütçesinin 1.9 trilyon tonluk bölümünün harcandığı; geri kalan 1,000 milyar tonluk bütçenin de tedbir alınmaz ise önümüzdeki otuz sene içerisinde tüketileceği öngörülmekte.

Sıcaklık artışının en fazla 2 °C ile sınırlanması Paris Anlaşması’nda tüm uluslar tarafından ulaşılmaması gerekli ortak hedef olarak kabul edilmiş durumda idi. Bu hedef uyarınca ülkeler kendi ulusal katkı paylarını belirlemiş ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne sunmuşlardı. +2 C⁰ sınırının bir hedef olarak gözetilmesinde fikir birliği oluşmasına karşın, bu hedefin nasıl gerçekleştirileceğine dair çok farklı, hatta uzlaşmaz nitelikte görüşler süregelmekte. Yani soru “*Ne Yapmalı?*” noktasında düğümleniyor.

Ana akım (neoliberal) görüşten olan iktisatçılar söz konusu hedefin sağlanması için çoğunlukla “piyasa aletlerine” başvurulması gerektiğini önermektedirler. Bunun için bir karbon

ticareti piyasasının kurulması ve karbon dioksitin küresel düzeyde bir fiyatının oluşturulması gerektiğini savunmaktalar. Böylelikle havayı “çok kirletenler”, “daha az kirletenlerden” söz konusu fiyattan karbon emisyonu hakkı satın alacaklar ve böylelikle toplam emisyonların artışı “piyasanın kuralları aracılığıyla” engellenmiş olacaktır.

Ancak şu ana değin bu yönde yürütülen çabalar işlevsel bir karbon piyasasının geliştirilmesini ve karbonun gerçekçi bir fiyatının oluşmasını sağlayamadı. Bu konudaki en büyük sorunun aslında *piyasa mekanizmasının gene kendisi* olduğu görülmekte. Zira, başta finansal derecelendirme kuruluşları olmak üzere, spekülörler ve fosil yakıtların teşviklendirilmesinden kazanç sağlayan ulus ötesi tekeller söz konusu karbon fiyatının *rekabet koşulları* altında gerçekleştirilmesi önündeki en büyük engeli oluşturuyor.

Buna ek olarak, bir yandan ABD'nin *miktar kolaylaştırması (QE)* aracılığıyla dünya para piyasalarına sunduğu olağan dışı likiditenin kendisini nemalandıracak bir spekülasyon alanı arayışı, diğer yanda Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulması planlanan yıllık 100 milyar dolar tutarındaki *temiz kalkınma fonu*, finansal spekülörlerin başını döndürüyor. *Internet balonu* ve *emlak ve konut köpüklerinden* sonra, uluslararası finans şebekesi ve ulus ötesi tekeller “iklim değişikliği ile mücadele” görüntüsü altında soluduğumuz havayı ticari bir mal haline dönüştürerek, piyasanın inişli çıkışlı dalgalanmalarından spekülatif çıkarlar bekliyor. Bu doğrultudaki kısa dönemci başı boş kararlar ise özünde uzun dönemli stratejik bir sanayileşme ve enerji planlaması gerektiren çevre kirliliği sorununu içinden çıkılmaz bir dengesizliğe sürüklüyor.

Aslında sorunun özünde karbon kirliliğinin bir “piyasa tökezlemesi” olduğu ve çevre kirliliğinin yarattığı maliyetleri karşılayacak bir fiyatın piyasa sistemi içerisinde dengelenemeyeceği yatıyor. Amerika'lı ünlü coğrafya-iktisatçısı **David Harvey**'in deyişiyle “*iklim değişikliğinin maliyetleri gözetken bir karbon fiyatı gerçekten uygulansaydı, kapitalizm çoktan iflas ederdi*”.

Kapitalizmin her ne pahasına daha çok kar ve daha fazla tüketim çılgınlığına dayalı toplumsal örgütlenmesi, küresel ısınma tehdidine karşı mücadele önündeki en önemli engel olarak gözükmüyor. Aklımıza Marx'ın ünlü sözü geliyor, “*Kuşkunuz olmasın ki, darağacında asacağımız en son kapitalist, kendisini asmak için kullanacağımız ipi bize satıyor olacaktır*”.